

U ovom dijelu od posebna je značenja veoma proširen i prerađen dio o Govoru na gori.

Drugi dio, onaj o Pracrkvi, ima tri poglavlja u deset paragrafa. Teme su slijedeće: iskustvo Duha, snaga zajedništva, očekivanje paruzije, nove odluke u vezi sa židovskim zakonom te nasljedovanje Isusa u novim prilikama kao i nastojanja oko ostvarenja velike zapovijedi ljubavi. Daljnji su paragrafi: bogoštovlje i pobožnost, spolnost, ženidba i obitelj (i pitanje robova) te odnos prema državi.

Nije potrebno posebno isticati kako je Schnackenburg stručan i dubok poznavalac novozavjetne etike, koja svakom vremenu pruža nove izazove. Autor obrađuje važna i često eksplozivna pitanja s mnogo kompetencije i s potrebnim distinkcijama i nijansama, izbjegavajući jednostrano zaoštrena tumačenja ali ne gušeći evanđeoskog radikalizma.

Djelo je zamišljeno kao priručnik, i za većinu čitatelja to je velika prednost, jer na jezgrovit i zaokružen način prikazuje središnja pitanja novozavjetnog morala. Svi kojima je stalo do moralne problematike — a tko tome može danas izbjeći? — s velikom će korišću posegnuti za ovim djelom. Kad bi bilo kod nas dovoljno stručnih i brzih prevodilaca za ovu vrstu literature, ne bi bilo na odmet misliti i na hrvatski prijevod ovog djela. Trud bi sigurno urodio obilnim plodovima.

Neka bude, usput, spomenuto kako je na čelu svakog paragrafa birana literatura, a na kraju sveska biblijsko i stvarno kazalo. Poželjeti je da što prije izađe i drugi svezak.

MARIJAN VALKOVIĆ

HEINRICH BECK, *Natürliche Theologie. Grundriss philosophischer Gotteserkenntnis*, Pustet, München-Salzburg 1986, str. 443.

Heinrich Beck, autor ovog djela, je svestrano obrazovan: studirao je filozofiju, psihologiju, teologiju, pedagogiju, sociologiju, a također i fiziku i biologiju. Objavio je i više djela, većinom filozofijskog usmjerenja. Jedno veliko djelo što ga je autor izradio zajedno s Arnulfom Rieberom a nosi naslov »Antropologie und Ethik der Sexualität« već smo prikazali u ovom časopisu (BS 4/1984, str. 676—677).

Sada je pred nama veliko djelo: »Naravno bogoslovlje. Ocrtni filozofijske spoznaje Boga«.

Svako dublje raspravljanje o raznim aspektima moderne znanosti i života prelazi u filozofijsko raspravljanje, a ovo opet ne može zaobići »problem Boga«. Trend je mnogih autora danas da, kad je riječ o vjeri i Bogu, više vole životno-egzistencijalni, intuitivni i, posebice, simbolički pristup, zanemarujući strogo racionalnu argumentaciju. Ma koliko to bilo dijelom opravdano, posebice vodeći računa o senzibilitetu današnjih ljudi, ipak bi bio gubitak kad bi se prekinula veza između vjere i racionalne moći čovjeka. Katolička tradicija ističe tu vezu koristeći pojam »analogije«.

Autor u svom djelu ide trgom te tradicije, pretežno u neoskolastičkom ruhu. Osim predgovora i uvoda na početku te veoma obilne literature i dva-ju kazala na kraju knjiga ima tri dijela i tri »dopune«. Prvi, pripremljeni dio govori o smislu i opravdanosti filozofijskog pitanja o Bogu, na pozadini, s jedne strane, naravne religioznosti, a s druge, kršćanske vjere. Drugi dio je povijesno-kritičke naravi: daje presjek te-

izma, skepticizma (posebice agnosticizma) i ateizma (uključujući i panteizam). Treći dio je srž cijele knjige, jer sadrži »sistematski glavni dio« u tri poglavlja: u prvom je riječ o Božjem postojanju, u drugom o Božjoj biti, a u trećem se promatra Bog ukoliko je počelo svijeta (stvaranje, suradnja, providnost). Četvrti dio knjige donosi tri »dopune«: znanstveno-teoretski pozitivizam, kritika religije i dijalektički materijalizam te pitanje o čovjeku kao polazište pitanja o Bogu.

Autor svodi dokaze za opstojnost Božju na sljedeće: od pokrenutoga prema apsolutnom pokretaču, od sredenoga prema apsolutnom sreditelju, od čovjeka prema apsolutnom »Ti«.

Iako autor citira mnoštvo modernih autora, to ne znači da je djelo u dubljem razgovoru s njima. Uopće ne raspravlja, na primjer, o »procesnoj teologiji«, a ime kao što je A. N. Whitehead nigdje se ne spominje. A čini se da danas nijedna filozofijska teologija ne može mimoći probleme taj kut gledanja.

Djelo predstavlja više tradicionalni priručnik teodiceje, ali moderniziran. Više nego sam teoretski i sistematski dio vrijede razni podaci i bibliografske reference. Od osobite je koristi »izabrana bibliografija«, koja sama obuhvaća preko sto stranica (malo začuđuje da se ne navodi tako važno djelo kao što je J. Macquarrie, *In Search of Deity. An Essay in Dialectical Theism, The Gifford Lectures* 1983).

Dobro je usporediti ovu knjigu s djelom H. Küng, *Postoji li Bog?* (Zagreb 1987), da se uoče pomaci i način dijaloga s modernim misliocima. U svakom slučaju djelo H. Becka će poslužiti mnogima koji se bave »Gretinim pitanjem« (a koji intelektualac može izbjeći tom pitanju?) da se bolje snađu na tom području i da upotpune mnoge praznine u svojoj filozofskoj naobrazbi. Djelo je, po svoj prilici, nastalo u

školskom ozračju pa će tu i naći čitatelje koji će češće za njim posegnuti.

MARIJAN VALKOVIĆ

NORBERT COPRAY, *Werkbuch zur Enzyklopädischen Bibliothek »Christlicher Glaube in moderner Gesellschaft«*. Ein didaktischer Schlüssel, Herder, Freiburg 1987, str. 175.

O svojevrsnoj njemačkoj »Enciklopedijskoj biblioteci 'Kršćanska vjera u modernom društvu'« govorili smo u nekoliko navrata u BS: 4/1982, 4/1984, 3-4/1985 i, prikazujući dva posljednja sveska, 1-2/1987.

Stotinjak tematskih jedinica, izdanih u 30 svezaka (uključujući i svezak kazala) od kojih svaki može biti i zasebna jedinica, te sedam »svezaka izvora« (Quellenbände) pružaju obilje gradiva. Kako je djelo zamišljeno kao prilog dijalogu između teologije i drugih znanosti, to se nameće problem metodike korišćenja. Stručnjaci, pogotovo teološko obrazovani, će se lakše snaći, ali je pitanje kako će se djelom okoristiti teološki neobrazovani i širi slojevi. To je osobito važno zbog toga što se cijela »Enciklopedijska biblioteka« izvrsno daje koristiti u vjerskoj naobrazbi mladih i odraslih.

Tog se problema prihvatio Norbert Copray (novinar, publicist, terapeut i vjeroučitelj) sa suradnicima. Iako mlad (rod. 1952.), autor je za to kvalificiran, jer se pitanjem prenošenja vjere bavio u brojnim člancima, a posebice u knjigama »Komunikacija i objava« (Kommunikation und Offenbarung, Düsseldorf 1983) i »Nasljedovati Isusa« (Jesus nachfolgen. Ein Kursbuch des Glaubens, Düsseldorf 1986).

Knjiga ne želi dati gotove recepte nego više »potaknuti procese kod pojedinaca i skupina«. Na nekim dijelovima knjige se eksperimentiralo kroz dvije godine. Ona daje metodičke i komunikacijske upute, koje bivaju primi-